

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

I. ÚS 178/2020-9

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 28. apríla 2020 v senáte zloženom z predsedníčky senátu Jany Baricovej (sudkyňa spravodajkyňa) a zo sudcov Ivana Fiačana a Miloša Maďara prerokoval oznámenie sudcu Ústavného súdu Slovenskej republiky Libora Duľa o jeho možnej zaujatosti v konaní vo veci ústavnej sťažnosti sťažovateľky [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], zastúpenej advokátom JUDr. Jánom Havlátom, Rudnayovo námestie 1, Bratislava, vedenej Ústavným súdom Slovenskej republiky pod sp. zn. Rvp 707/2020, a takto

r o z h o d o l :

Sudca IV. senátu Ústavného súdu Slovenskej republiky Libor Duľa **n i e j e v y l ú č e n ý** z výkonu sudcovskej funkcie vo veci vedenej Ústavným súdom Slovenskej republiky pod sp. zn. Rvp 707/2020.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Skutkový stav a oznámenie možných dôvodov vylúčenia

1. Sudca IV. senátu Ústavného súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) Libor Duľa listom zo 14. apríla 2020 v súlade s § 49 ods. 4 v spojení s § 49 ods. 1 zákona

č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) oznámil predsedovi ústavného súdu, že právneho zástupcu spoločnosti [REDAKOVANÉ] (ďalej len „sťažovateľka“), JUDr. Jána Havláta, osobne pozná a pravidelne s ním prichádzal pracovne do styku a v súčasnosti stále prichádza ako stály člen jednej zo skúšobných komisií Slovenskej advokátskej komory (ďalej len „SAK“), v ktorej JUDr. Ján Havlát zastáva funkciu predsedu skúšobnej komisie. Tým je podľa neho bez ohľadu na jeho subjektívne garantovaný profesionálny prístup k rozhodovaniu zodpovedajúci výkonu funkcie sudcu ústavného súdu splnená premisa podľa § 49 ods. 1 zákona o ústavnom súde, teda možnosť mať pochybnosti o jeho nezaujatosti so zreteľom na pomer k právnenému zástupcovi účastníka konania.

2. S poukazom na judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) a na ňu nadväzujúcu judikatúru ústavného súdu uplatňujúcu tzv. teóriu zdania, podľa ktorej nestačí, že sudca je subjektívne nestranný, ale musí sa ako taký aj objektívne javiť v očiach strán, žiadal, aby v tejto veci bol zabezpečený postup podľa § 51 ods. 2 zákona o ústavnom súde, t. j. aby jeho oznámenie bolo predložené senátu ústavného súdu, ktorý je podľa platného rozvrhu práce ústavného súdu príslušný rozhodnúť o jeho vylúčení z výkonu sudcovskej funkcie vo veci sťažovateľky vedenej pod sp. zn. Rvp 707/2018.

3. Pokynom predsedu Ústavného súdu Slovenskej republiky Ivana Fiačana z 15. apríla 2020 bolo oznámenie v súlade s čl. IV bodom 1. písm. a) Rozvrhu práce Ústavného súdu Slovenskej republiky na obdobie od 1. januára 2020 do 31. decembra 2020 pridelené na rozhodnutie podľa § 51 ods. 2 zákona o ústavnom súde do senátu I. ÚS ústavného súdu v zložení Jana Baricová – predsedníčka senátu a Ivan Fiačan a Miloš Maďar – členovia senátu (ďalej aj ako „príslušný senát“).

4. Listom z 20. apríla 2020 predsedníčka senátu požiadala sudcu Libora Duľu o doplnenie jeho oznámenia o vyjadrenie, či jeho pracovný vzťah k právnenému zástupcovi sťažovateľky dosahuje takú intenzitu, že by mohol ovplyvniť jeho nestrannosť v danej veci.

5. Sudca Libor Duřa listom z 21. apríla 2020 doplnil, že ide o pracovný vzťah zodpovedajúci spoločnému členstvu v skúšobnom senáte SAK na výkon advokátskych skúšok, v ktorom je JUDr. Havlát predsedom, a z tohto hľadiska je oproti jeho vzťahu ku ktorémukoľvek inému advokátovi (okrem ďalších dvoch členov skúšobného senátu, ktorí sú tiež advokátmi) nadštandardný. Ďalej uviedol, že jeho oznámenie však nie je primárne zamerané na elimináciu nedostatku jeho neustrannosti, ale je splnením povinnosti podľa § 49 ods. 4 zákona o ústavnom súde, pri použití § 49 ods. 1 zákona o ústavnom súde, a to vo vzťahu k objektívnemu testu nezaujatosti, teda vo vzťahu k vonkajšiemu pohľadu na túto otázku („... možno mať pochybnosť o jeho nezaujatosti.“). Ide najmä o zúčastnenú osobu v konaní o ústavnej sťažnosti, teda o protistranu v súdnom konaní, ktorého sa ústavná sťažnosť týka, resp. aj právneho zástupcu zúčastnenej osoby.

II.

Relevantná právna úprava

6. Zákon o ústavnom súde obsahuje výslovnú právnu úpravu o vylúčení sudcu ústavného súdu z výkonu sudcovskej funkcie v ustanoveniach § 49 až § 52.

7. Podľa § 49 ods. 1 zákona o ústavnom súde sudca ústavného súdu je vylúčený z konania a rozhodovania vo veci, ak so zreteľom na jeho pomer k veci, účastníkom konania, zúčastnenej osobe alebo ich zástupcom možno mať pochybnosti o jeho nezaujatosti. Dôvodom na vylúčenie sudcu ústavného súdu nie sú okolnosti, ktoré spočívajú v postupe sudcu ústavného súdu v konaní o prerokúvanej veci alebo v jeho rozhodovaní v iných veciach na ústavnom súde.

8. Podľa § 49 ods. 4 zákona o ústavnom súde dôvody vylúčenia podľa odseku 1 alebo odseku 2 oznámi sudca ústavného súdu bezodkladne predsedovi ústavného súdu.

9. Podľa § 51 ods. 2 prvej vety zákona o ústavnom súde ak ide o rozhodovanie v senáte ústavného súdu, o vylúčení sudcu ústavného súdu rozhoduje iný senát ústavného súdu určený rozvrhom práce.

10. Podľa § 22 ods. 1 zákona o ústavnom súde sudca ústavného súdu je povinný chrániť neporušiteľnosť prirodzených práv človeka, práv občana a princípy demokratického a právneho štátu.

10.1 Podľa § 22 ods. 2 zákona o ústavnom súde sudca ústavného súdu je pri výkone svojej funkcie nezávislý a pri rozhodovaní je viazaný ústavou, ústavnými zákonmi a medzinárodnými zmluvami, ktoré Slovenská republika ratifikovala a boli vyhlásené spôsobom ustanoveným zákonom.

11. Podľa § 23 ods. 1 zákona o ústavnom súde sudca ústavného súdu je povinný vykonávať svoju funkciu svedomite a zdržať sa pri jej výkone i v občianskom živote konania, ktoré môže narušiť alebo ohroziť vážnosť ústavného súdu, dôveru k ústavnému súdu a vážnosť funkcie sudcu ústavného súdu.

11.1 Podľa § 22 ods. 1 zákona o ústavnom súde sudca ústavného súdu je povinný zdržať sa výkonu funkcie, zamestnania alebo činnosti nezlučiteľnej s výkonom funkcie sudcu ústavného súdu (§ 20 ods. 1).

III.

Posúdenie vecí ústavným súdom

12. Ústavný súd zdôrazňuje, že požiadavka nestrannosti sudcu sa dotýka samej podstaty spravodlivosti a jej vnímania. Nestrannosť znamená absenciu zaujatosti či predsudku, znamená, že sudca nemá žiaden osobný záujem na výsledku konania. Rozhodovať nestranne nie je právom, výsadou či privilégiom sudcov. Ide o základnú povinnosť sudcov, o štrukturálny prvok súdneho systému a jeho riadneho fungovania.

13. Rozhodovať nestranne nie je právom, výsadou či privilégiom sudcov. Ide o základnú povinnosť sudcov, o štrukturálny prvok súdneho systému a jeho riadneho fungovania.

14. V zmysle § 49 ods. 1 zákona o ústavnom súde, ako aj z pohľadu čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd je nestrannosť sudcu obyčajne

definovaná ako absencia predsudku alebo zaujatosti, pričom ju možno posudzovať na základe dvoch rôznych prístupov. Na jednej strane sa rozlišuje subjektívny prístup, pri ktorom sa skúma stav mysle sudcu, teda to, čo si sudca v danej situácii myslel vo svojom vnútornom fóre, a objektívny prístup, pri ktorom sa skúma, či sudca poskytuje dostatočné záruky, aby bola vylúčená každá pochybnosť o jeho nestrannosti. Objektívny prístup spočíva v otázke, či nezávisle na osobnom správaní sudcu určité overiteľné skutočnosti neumožňujú pochybovať o jeho nestrannosti. V tomto smere i zdanie môže byť dôležité. Mal by byť vylúčený každý sudca, u ktorého sa možno oprávnene obávať, že mu chýba nestrannosť. Ide o dôveru, ktorú musia mať súdy pri stranách v demokratickej spoločnosti (Padovani v. Taliansko – rozsudok európskeho súdu z 26. 2. 1993). Rozhodujúcim prvkom v otázke rozhodovania o zaujatosti zákonného sudcu je to, či obava účastníka konania je objektívne oprávnená. Treba rozhodnúť v každom jednotlivom prípade, či povaha a stupeň vzťahu sú také, že prezrádzajú nedostatok nestrannosti súdu (Pullar v. Spojené kráľovstvo) [m. m. III. ÚS 24/05].

15. Už z citovaného textu § 22 a najmä § 23 zákona o ústavnom súde je zrejmé, že sudca ústavného súdu je v určitej miere obmedzený vo svojej slobode chovať sa podľa svojej ľubovôle, nechať sa viesť svojimi emóciami a byť ovplyvnený vzťahmi k iným ľuďom. Zmyslom a účelom takéhoto obmedzenia je jednak dosiahnutie primeraného odstupu sudcu ústavného súdu od vecí, o ktorých rozhoduje, a ďalej i toho, že sa rozhodovacia činnosť sudcov ústavného súdu bude javiť ako uvážlivá, nezaujatá, schopná posúdiť vec bez stranenia tomu či onému z účastníkov.

16. V tomto smere sa možno stotožniť s právnym názorom disciplinárneho senátu Najvyššieho správneho súdu Českej republiky, ktorý vyslovil vo veci sp. zn. 16 Kss 1/2017, že je zrejmé, že i napriek citovaným zákonným ustanoveniam sudca, a v danom prípade teda i sudca ústavného súdu, „zostáva človekom z masa a kostí, s rozumom, ale i citom, a nie subsumpčným automatom, ktorý je naprogramovaný na mechanické, emócií a inklinácií zbavené rozhodovanie“. Sudca vrátane sudcu ústavného súdu „ako každý iný človek žije v určitom vzťahovom a sociálnom prostredí tvorenom pradivom vzťahov rodinných, priateľských, kolegiálnych či iných. Miluje i nenávidí, fandí, oškliví si, má bežné

ľudské predsudky. Prostredie, v ktorom sa pohybuje, i krátko a dobre jeho ľudská nátura ho nepochybne určitým spôsobom hodnotovo formuje a ovplyvňuje, čo sa premieta aj v jeho rozhodovacomí činnosti“.

17. Žiaden sudca vrátane sudcu ústavného súdu nežije vo vákuu ani v slonovinovej veži, ani v skúmavke. Predstava, že sudca sa uzavrie pred okolitým svetom vo všetkej jeho pestrosti a zložitosti do akejsi „klauzúry“, a tým sa stane nestranným a nezávislým, je nepochybne naivná a nesporne i nereálna. Už samotná skutočnosť, že sudcovská prax býva v jednej profesijnej pozícii a na jednom mieste vykonávaná celý rad rokov, nevyhnutne nesie so sebou to, že sudca za túto dobu pozná – v súvislosti so svojou činnosťou, ale aj inak – celý rad ľudí a nadviaže s nimi viac či menej úzke vzťahy, často priateľské. V prostredí Slovenskej republiky, v ktorej pôsobí, ako je v právnickej sfére všeobecne známe, v tzv. kvalifikovaných právnických profesiách 13 sudcov ústavného súdu, niečo okolo 1 400 sudcov všeobecných súdov, 970 prokurátorov, 6 200 advokátov, 400 notárov a 300 súdnych exekútorov, je celkom bežné, osobitne v rámci určitých špecializovaných agend a v určitých miestach či regiónoch, že sa príslušníci právnickej komunity roky poznajú a udržujú spolu viac či menej úzke priateľské či profesijne priateľské vzťahy.

18. V niektorých oblastiach právnickej praxe je celkom bežné, že sa ľudia, pôsobiaci v právnickej profesii spolu stretávajú opakovane v obdobných procesných roliach (napr. sudca – prokurátor, sudca – advokát, sudca – exekútor, sudca – vysokoškolský pedagóg a pod.). V celom rade prípadov nie je vzťah sudcu a ďalšieho právneho profesionála vzťahom založeným prevažne na procesnom konflikte, ale naopak vzťahom predpokladajúcim určitú súčinnosť a vysokú mieru formálnej aj neformálnej spolupráce. Skutočnosť, že z opísaných, ale aj z iných dôvodov (stretávanie sa na školeniach, konferenciách, spoločná publikačná činnosť) môžu medzi sudcami a inými osobami vznikáť profesijné priateľstvá, nemožno samu o sebe považovať za spôsobilú narušiť nestrannosť sudcu. Do tejto sféry možno zahrnúť aj pôsobenie sudcov v skúšobných senátoch profesijných komôr.

19. Rovnako sa možno plne prikloniť k názoru, ktorý taktiež vyslovil disciplinárny senát Najvyššieho správneho súdu Českej republiky vo veci sp. zn. 16 Kss 1/2017 a podľa ktorého *„za normálnych okolností, teda pokiaľ sudca disponuje dostatočnou mierou zdravého sebavedomia, uvážlivosti, zdržanlivosti a je si vedomý profesijných štandardov, ktoré treba zachovávať, profesijné priateľstvá prehlbujú povedomie sudcov o tom, ako funguje prax v obore, v ktorom sa pohybujú, a rozširujú ich odborné znalosti. Za normálnych okolností, pokiaľ ide o sudcu rovného a poctivého, vhodne fungujúcimi vzťahmi profesijného priateľstva a vystupovaním v rámci odbornej komunity sudca zvyšuje, a nijako neznižuje autoritu súdnej moci v odbornej komunite a v spoločnosti ako celku. Sudca, ktorý je odbornou komunitou uznávaný, nebojí sa v nej komunikovať a diskutovať, a to i veľmi otvorene, o odborných otázkach, a pritom dáva jasne najavo, že neslúži nikomu a ničomu, iba spravodlivosti, je tím najlepším reprezentantom súdnej moci.“*

19.1 Ani *„profesijné priateľstvo za normálnych okolností nie je dôvodom k pochybnosti o nezaujatosti sudcu. Po sudcovi nemožno požadovať, aby samotný fakt, že sudca určitého procesného aktéra (advokáta, prokurátora, konkurzného správcu, osobu opakovane zastupujúcu procesnú stranu, napr. určitý úrad) dlhodobo pozná, niekedy si s ním aj tyká, vedie s ním neformálne hovory a aj inak sa s ním stretáva v rámci vyššie popísaných mantinelov profesijného priateľstva, znamenal dôvod pre vylúčenie sudcu. Takým dôvodom by boli až ďalšie, zvláštne okolnosti, z ktorých by bolo nutné usudzovať, že sudca nemusí byť schopný udržať si voči dotyčnému procesnému aktérovi dostatočný odstup a posudzovať jeho konanie (procesní úkony, právnu argumentáciu, všeobecne postup v rámci výkonu jeho procesnej roli apod.) bez zaujatia.“*

20. Sudca ústavného Libor Duřa v oznámení a najmä v jeho doplnení zdôraznil, že jeho oznámenie nie je primárne zamerané na elimináciu nedostatku jeho nestrannosti, ale je splnením povinnosti podľa § 49 ods. 4 zákona o ústavnom súde, či by vo vzťahu k objektívnemu testu nezaujatosti, teda vo vzťahu k vonkajšiemu pohľadu na túto otázku osobitne zo strany zúčastnenej osoby v konaní o ústavnej sťažnosti, t. j. protistrany v súdnom konaní jeho pracovný vzťah s JUDr. Havlátom v skúšobnom senáte SAK mohol z hľadiska § 49 ods. 1 zákona o ústavnom súde vyvolať pochybnosti o jeho zaujatosti.

21. V kontexte bodov 16 až 19 tohto uznesenia, ako aj z dôvodu oznámenia sudcu v namietanom prípade členstvu a pravidelnej účasti sudcu ústavného súdu v skúšobnom senáte SAK a z neho vyplývajúcej pracovnému a „nadštandardnému“ vzťahu k jeho predsedovi nemožno prikladať takú intenzitu a závažnosť, ktorá by založila pochybnosť o nezaujatosti zákonného sudcu ústavného súdu. K vylúčeniu sudcu z prerokovania a rozhodovania vo veci môže dôjsť aj pri zohľadnení sudcom akcentovanej tzv. teórie zdania uplatňovanej v judikatúre ESLP iba v prípade, keď je celkom zjavné, že jeho vzťah k danej veci, účastníkom alebo ich zástupcom dosahuje taký charakter a intenzitu, že aj napriek zákonom ustanovenej povinnosti nebude môcť rozhodovať „*sine ira et studio*“, teda nezávisle a nestranne.

22. Analýza skutočností uvádzaných sudcom IV. senátu ústavného súdu Liborom Duřom v jeho oznámení zo 14. apríla 2020, ako aj v jeho doplnení z 21. apríla 2020 vo veci však podľa názoru ústavného súdu v danom prípade prijatie takéhoto záveru neumožňuje.

23. Príslušný senát ústavného súdu I. ÚS po posúdení dôvodov možného vylúčenia sudcu ústavného súdu z prejednávania a rozhodovania veci vedenej ústavným súdom pod sp. zn. Rvp 707/2020 dospel k záveru, že v zmysle § 49 ods. 1 zákona o ústavnom súde nie sú tieto relevantné na vznik pochybnosti o nezaujatosti sudcu v danej veci, čím nie sú splnené zákonné podmienky na vylúčenie sudcu Libora Duřu z prejednávania a rozhodovania o ústavnej sťažnosti sťažovateľky [REDAKOVANÉ], zastúpenej advokátom [REDAKOVANÉ].

P o u č e n i e : Proti tomuto uzneseniu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 28. apríla 2020

Jana Baricová
predsedníčka senátu